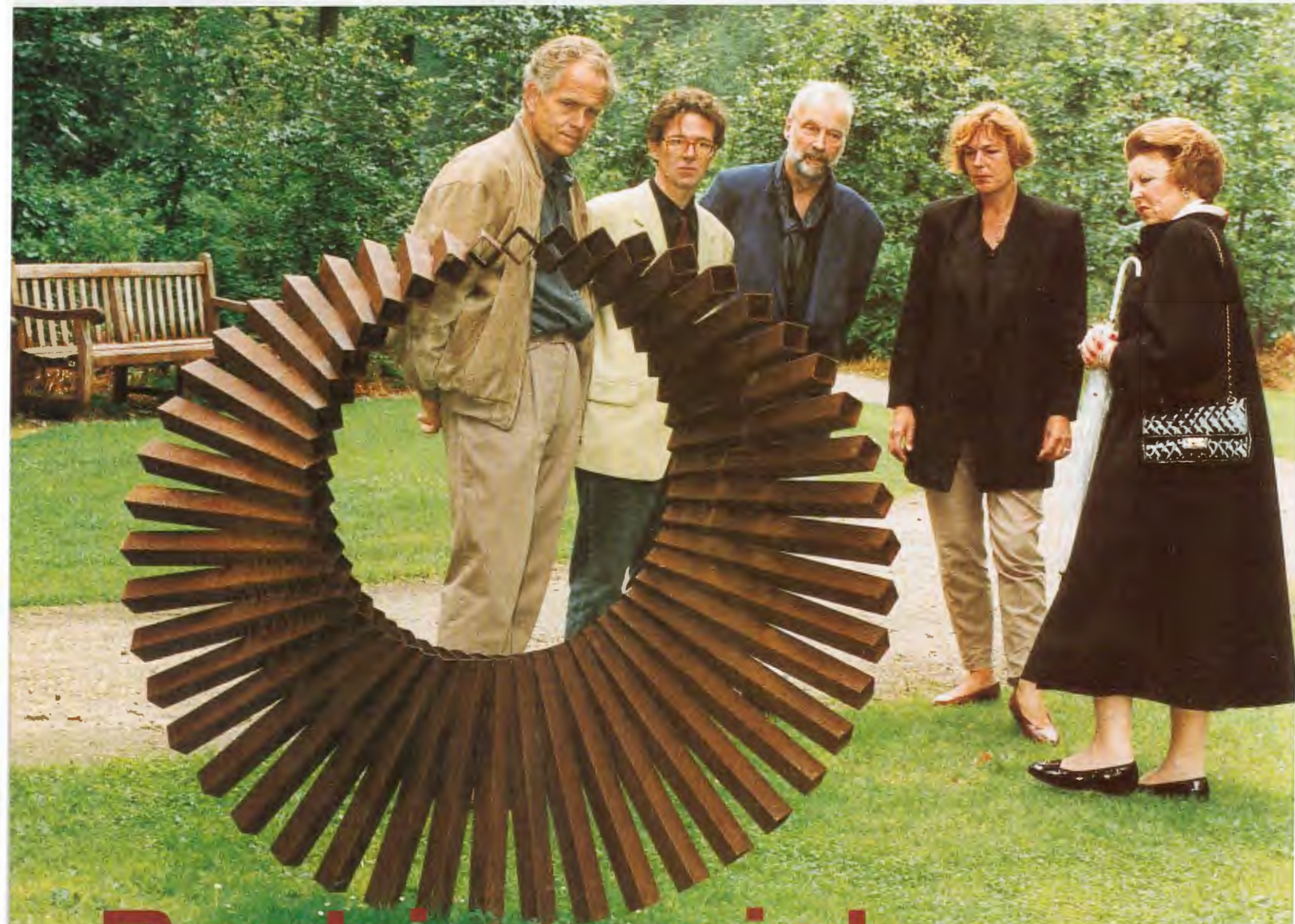

*Lucien den Arend vindt in Beatrix
een gelijkgestemde ziel*

Koningin Beatrix communiceert op voet van gelijkheid met beeldhouwers en voelt zich thuis tussen hen. Met 'beeldhouwers-blik' bestudeert ze een kunstwerk van Eric van Spronsen, dat ze later heeft aangekocht. Geheel links de kunstenaar Lucien den Arend.

Beatrix geniet

van het contact met beeldhouwers

De Koningin heeft wat met beeldhouwers en zij met haar. Hoewel ze elkaar niet als beroepsgenoten zien, gaan ze tamelijk intens met elkaar om en de officiële en privé-bezoeken van Beatrix aan beeldhouwers zijn talrijk. Zij laadt zich op aan haar hobby en de contacten met gelijkgestemde zielen. Zo kan ze haar zware taak beter volhouden.

"Ik geloof dat ik de enige was die op die feestavond in het Muziektheater in Amsterdam voor de jarige Koningin iets had meegenomen. (Lichtelijk hulpeloos) Kennelijk is dat niet de bedoeling. Ik had een modelletje gemaakt van een beeldhouwwerk van Fins hout. Het kon in de palm van mijn hand. De Koningin was verrast en blij. Ze deed haar handtasje open en zei: 'Stop het er maar in'. Later kreeg ik een handgeschreven dankbetuiging waarin ze schreef dat mijn symbolisch beeldje sterk en zuiver staat; zelfs in deze kleine versie. Ze vond het dus leuk, hetgeen ik ook maanden later merkte toen ik in haar atelier was en ze er aan herinnerde hoe ik dat modelletje in haar handtas deed. Het was natuurlijk een vertoning," aldus Lucien den Arend, die Beatrix voor het eerst in de jaren zeventig ontmoette toen ze nog prinses was. Dat was tijdens de tentoonstelling 'Beelden kijken' in Kröller-Möller en het Paleis op de Dam. Pas later, toen ze Koningin was geworden, kwam er veel meer contact toen hij secretaris en ook voorzitter was van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers en Beatrix zowel formeel als informeel ontmoette bij allerlei kunstprojecten en uitwisselingen waarbij hij betrokken was. Ze lagen elkaar duidelijk, want talloze malen wist Den Arend haar voor zijn initiatieven te interesseren.

VORSTEN: De belangstelling van de Koningin voor het beeldhouwen is natuurlijk prachtig, maar wordt in uw kringen niet gedacht: weer zo'n lieve mevrouw die zo nodig moet boetseren?

LUCIEN DEN AREND: "In het verleden hoorde je dat misschien wel, maar dat is voorbij. Steeds meer collega's nemen haar serieus. Ze weten inmiddels dat ze kijkt op beeldhouwen heeft. Toen ik de Koningin leerde kennen ben ik aangenaam verrast geweest. We kenden allemaal haar beeldje dat ze voor Jantje Beton had gemaakt waarvan de algemene kritiek inderdaad was: 'Ze moet ook zo nodig'. Maar als je Beatrix ontmoet dan merk je dat ze kunst leuk vindt. Ik sloeg achterover van de kennis die ze had. Van de problemen met het gieten, ook de oude giettechnieken. Ze heeft alles goed bestudeerd."

De Koningin staat bekend om de perfectie waarmee ze haar functie uitoefent. Herkent u dat ook in de manier waarop ze beeldhouwt?

"Ze beeldhouwt goed. Ze heeft een goed gevoel voor materiaal en verhoudingen. Als ze werk van anderen ziet, kijkt ze met het oog van een beeldhouwer. Ze is heel open en gaat zo met mensen om dat iedereen zich op zijn gemak voelt. Als de Koningin met beeldhouwers praat zal ze niet denken: daar weet ik niks vanaf. Daar ga ik niet verder op in. Bovendien wéét ze er veel vanaf. Ik denk dat het heel anders zou gaan wanneer ik bijvoorbeeld met koningin Elizabeth van Engeland over een tentoonstelling zou lopen."

Wanneer begonnen die incognito-ontmoetingen met u?

"In 1983. Ze had toen ons Oost-West Forum geopend op het braakliggend terrein van de EMF-fabrieken en de Victoria koekjesfabriek in Dordrecht. Maar ze kwam ook nog privé langs. Het was een uitwisselingsproject tussen Nederlandse en buitenlandse beeldhouwers. Een van de kunstenaars had boven op het dak van de lege fabriek het silhouet van een vliegtuig gemaakt van graankorrels dat door duiven zou worden opgegeten en daardoor zou opstijgen. De Koningin wilde het per se zien. Ik

begeleidde haar door het trappenhuis, maar het complex was gekraakt geweest door woonwagenbewoners die het trappenhuis als toilet gebruikt hadden. Terwijl ik met Beatrix naar boven liep, legde ik haar dit uit, de uitwerpselen wegtrappend. Helemaal boven moest je via een loodrechte stalen ladder en een luik het dak op. De Vorstin is toch gaan kijken. Het 'vliegtuig' op het dak was overigens van Marinus Boezem die onlangs in haar opdracht het 'kathedrale' boomstronken-kunstwerk mocht maken voor het Kroondomein. (Zie pagina 28)

Een andere keer kwam ze naar de Hollandsche Biesbosch

Den Arends sculptuur (voorgond en miniatuur) die Beatrix cadeau kreeg.

waarin we met Bulgaren en Nederlanders objecten maakten uit het natuurlijk materiaal dat we daar vonden. Beatrix' hondje Miss Pepper kwam mee naar de griendschuur waar wij aan het werk waren. Daar heeft de Koningin genoten tussen het hooi en onder de balken en ze at met ons een broodje mee. Het is altijd heel ongedwongen en ze wilde met de hele groep op de foto."

Hoe lukt het om haar bezoeken geheim te houden?

"Soms lukt dat niet helemaal. De Koningin zou incognito naar een expositie in het Dordtse Merwesteynpark komen. De hofdame die het voorbereidde vroeg naar een plek in de buurt om met de deelnemers een kopje koffie of thee te drinken. Ik stelde toen de tuin voor van de parkwoning waar iemand ►

van de plantsoendienst woonde. We zouden de bewoners zo laat mogelijk informeren. Toen de vrouw des huizes merkte dat het om de Koningin ging, ging ze haar man bellen. Wat er toen allemaal gebeurde! In twee uur tijd een complete metaformose. Er kwam een straatveegmachine, allerlei mannen die hondenkeutels uit het park gingen verwijderen, de tuin werd omgespit

Incognito-ontmoeting tussen Koningin en beeldhouwers in een griendschuur in de Biesbosch. Onder Beatrix' 'slinger' van Lucien den Arend, hier uitgeleend voor een expositie.

Stof op het tapijt in het paleis: Beatrix is weer bezig met de slijpschijf een steen te bewerken!

en vol met bloemetjes gezet, tuinmeubilair en parasols kwamen er aan. Ongelooflijk. De Koningin moet toch eigenlijk wel denken: wat een volkje zijn we toch. Ze ziet dat er net geveegd is. Ze ziet dat het randje van gras net geknipt is en dat het onkruid gewied is zover ze kijken kan. Na de rondleiding, toen we in de tuin van de parkwoning kwamen, greep ze meteen in. Niks aparte zitjes. Ze sleepte zelf met de stoelen en maakte er een grote kring van om zich door de kunstenaars te laten bijpraten."

Het lijkt wel een film.

"Ja, maar het is toch triest dat dit gebeurt, omdat instanties er de lucht van krijgen dat de Koningin komt, terwijl het nota bene om een privé-bezoek gaat. Ik denk niet dat ze dit leuk vindt."

Merkt u dat uw collega's anders over Beatrix gaan denken als ze haar ontmoet hebben?

"Ja, want in mijn kringen is een groot vooroordeel over zoiets 'ouderwets' als de monarchie. Men weet nu dat koningin Beatrix iemand is die het voor ons opneemt. De Koningin bracht een keer een officieel bezoek aan Zwijndrecht. Ik heb haar toen geschreven of ze een goed woordje kon doen voor het beeldenpark aan de Drechtoevers, dat maar niet van de grond kwam. Het is het eerste en enige beeldenpark in Nederland dat door beeldhouwers is opgericht en in beheer is. Ze liet de gemeente bellen met de wens dat ze graag de plek wilde zien waar het beeldenpark moest komen. Toen was het hek van de dam, maar het kwam wel voor elkaar. Later hoorde ik dat ze had gevraagd: 'Burgemeester, heeft u al iemand die het Drechtoever Beeldenpark opent? Zij had gewoon besloten het zelf te openen.

Een ander voorbeeld: wij beeldhouwers, ondervinden vaak veel weerstand van bewoners om onze kunst in de openbare ruimte geplaatst te krijgen. Hier langs de rivier zou bij de opening van het beeldenpark een object van Roel Teeuwen komen, zo'n houten spriet die geenszins het uitzicht zou belemmeren, maar de bewoners bij het park waren heel lastig. Toen een bewoonster er lucht van kreeg dat het fundament voor de spriet gestort zou worden, ging de vrouw er met stoel en al zitten om de plaatsing te verhinderen. Ik vertelde het de Vorstin tijdens de opening. Zij draaide zich om en richtte zich tot de mensen die in de achtertuin van de bewuste mevrouw de stoet bekeken en riep: "U boft maar, met zo'n mooi kunstwerk voor uw huis!"

Hoe hebt u koningin Beatrix en koning Simeon zover gekregen de Bulgaarse beeldenexpositie te openen?

"Ik heb de Koningin op haar zestigste verjaardagsfeest verteld dat ik koning Simeon wilde vragen de Bulgaarse expositie in Zwijndrecht te openen. Zij zei: Simeon is hier, waarom gaat u het hem niet vragen?' Vele maanden later bleek dat zij het wel leuk vond om het samen met de Bulgaarse koning te doen. Ik heb Simeon op dat verjaardagsfeest uitgelegd dat ik met Bulgaarse kunstenaars een werkproject in Nederland aan het opzetten was. Hij vond het fantastisch. 'Wanneer is het?' vroeg hij, en gaf me zijn faxnummer. Terwijl wij praatte, liep het tegen twaalf en werd de Koningin echt zestig. Prins Claus zette samen met premier Kok en minister Van Mierlo het 'Lang zal ze leven' in."

Waar staat uw geschenk aan Beatrix?

"In de beeldentuin van Huis ten Bosch. Die is aangelegd achter een van de twee koetshuizen voor het Paleis. Ik heb het plastic van Fins hout gemaakt. Prachtig pijnbomenhout uit Lapland. In Finland laten ze dode bomen gewoon staan. Hoe noordelijker je gaat, hoe langer het hout goed blijft en op den duur vergrijsst het, zilvergrijs. Ik heb meer van deze dingen gemaakt. Ik noem ze Polar Constructions. Het was een dood stammetje, dat ik scheef heb doorgezaagd en het andere stuk heb ik er omgekeerd weer tegen aangezet. Het beeld heeft tijdelijk onder de veranda gestaan van 'het woonhuis', zoals de Koningin de privé-vleugel van het Paleis noemt. Onlangs bij het staatsdiner op Noordeinde voor de President van Bulgarije sprak ze met mij

over de behandeling van het verjaarsgeschenk. Door ons klimaat gaat het op den duur verrotten als je het niet behandelt. Er is een anti-schimmellaag opgegaan, maar ze is van plan het 'swinters binnen te zetten.'

De Koningin heeft nóg een beeld van u?

"Ja, op het gazon bij haar woonhuis staat een roestvrijstalen gebogen ring, die Monolinear heet, maar die zij 'de slinger' noemt. De Koningin heeft er in 1986 een nieuwsjaarskaart van laten maken en mij er ook een gestuurd. Dat vond ik heel aardig. Haar kinderen staan in of tegen de ring. Ik vermoed dat prins Claus de foto heeft gemaakt. Op de achtergrond zie je de hondenren. Ik wil die nieuwsjaarsfoto liever niet laten publiceren, omdat het toch iets privé van de Koningin is. Ze heeft wel de slinger onlangs aan mij uitgeleend voor een expositie. Het beeld is nu weer terug. Indertijd stuurde Beatrix een vrachtauto waarin je paarden vervoert om de ring naar het Paleis te brengen. Hij kon er niet in en we hingen hem aan de buitenkant."

U hebt koningin Juliana en prins Claus ook ontmoet?

"Verschillende keren, Juliana de laatste keer als prinses. Ze zat in het Durrer-comité en onthulde het plastiek dat ik voor het, naar de cardioloog genoemde, plantsoen in Amsterdam had gemaakt. Ik vroeg haar: 'Uw moeder schilderde, uw dochter beeldhouwt, wat doet u als hobby?' 'Ik apprecieer,' zei ze. Dat vond ik wel geestig. Prins Claus is ook zo iemand. Het mooiste dat ik meemaakte met hem was in de jaren tachtig, geloof ik, op de nieuwjaarsreceptie in het Paleis op de Dam. Ik was daar met Joost Baljeu, de toenmalige voorzitter van de Federatie van Kunstenaarsverenigingen. Joost was de assertieve. Hij stapte op prins Claus af en tikte hem op de schouder. Ik volgde hem aarzelend. Baljeu wist dat in New York twee versies van Mondriaans 'Boogie Woogie' te koop waren, die het Haags Gemeentemuseum niet kon bekostigen. Ze kostten toen 7 miljoen dollar en dat is heel wat minder dan de 42 miljoen dollar die vorig jaar voor slechts één exemplaar betaald is. 'Koninklijke Hoogheid, wij hebben een kwestie van landsbelang,' zei Baljeu en vroeg of hij geen goed woordje bij zijn vrouw kon doen voor die schilderijen van Mondriaan. De Prins was niet van de noodzaak van de aankoop overtuigd. Als je de Mondriaans in de galerie in New York kon zien was het toch ook goed. Enfin, wij nemen afscheid. Later vertrekt de Koningin en achter haar loopt Claus. Beatrix ziet ons staan en komt naar ons toe. Claus ziet Joost Baljeu en roept naar de Koningin: Pas op! Dat is een gevaarlijke man!"

In 1988 zegt de Koningin, tegen Hella Haasse, dat ze aan het echte beeldhouwen, het houwen in steen, nog niet durft te denken. Is ze daar nu wel aan toe?

"Ik was laatst in haar atelier op de zolder van Huis ten Bosch. In de lift, in de gangen overal op het blauwe tapijt een spoor van stof en voetstappen. In het atelier leek het wel of er een dik beige tapijt lag. De Koningin en haar assistent Tony van der Vorst, waren bezig een stuk steen te bewerken met een slijpsteen, een diamantschijf, om er hier en daar een snee in aan te brengen. Toevallig leek een van de grotere brokstukken op een vis en het gedeelte wat een vin zou kunnen zijn, daar hakt ze dan een beetje een vin van en de rest laat ze gewoon de ruwe steen. En dat is wel leuk, want eer je dat doet ben je wel een stapje verder. Iemand die begint, wil altijd alles door hemzelf behandeld zien, maar Beatrix niet."

Hoe krijg je zo'n zware steen boven in het atelier?

"Daar heeft de Koningin een kraanwagen voor laten komen. De vloer is versterkt met dwarsbalkjes, want men had berekend dat de vloer de zware steen niet zou kunnen dragen."

Zien u en uw collega's de Koningin als een vakgenoot?

"Nee (gedecideerd). Wel als iemand met wie je kan praten over het vak, maar niet echt als een mede-beeldhouwer. Toen ik haar voordroeg voor het ere-lidmaatschap van de Nederlandse Kring van Beeldhouwers was dat niet wegens haar hobby, maar voor

Een multifunctioneel kunstwerk, zoals het meisje hier demonstreert.

de grote steun die zij de Nederlandse kunstenaars in het algemeen biedt. Anders had de Koningin het niet geaccepteerd. Beatrix' standpunt is: jullie zijn beeldhouwers, ik ben koningin."

Andere kunstzinnige vorsten, zoals de Deense Koningin en prins Charles, exposeren hun werk. Beatrix weigert dat. Hebt u ooit met haar daarover gesproken?

"Nee. Waarom zou ze exposeren? Niet omdat ze een van de voorlopers is van de Nederlanders beeldhouwkunst. Dan zou men haar vragen omdat ze koningin is en niet als beeldhouwer en dat vind ik onjuist. Dat is net als een schilderijtentoonstelling van Toon Hermans. Daar gaat ook iedereen naar toe, omdat het Toon Hermans is."

INTERVIEW: FONS KLINCKHAMERS / FOTO'S: ALLESSIE, LUCIEN DEN AREND, ETIENNE BUSINK